

u riječi ἠρεμεῖν; naime, suprotstavljena je *nepokretnom*, i treba se čitati κινητόν – *pokrenut*. I nije čudno da se to nalazi na tom mjestu, jer su te knjižice s trećom protiv Gorgije s najviše pogrešaka. Prije je Teofrast tu misao pripisivao Ksenofanu, ali neka bude i Zenonova, Aristotel sva ta poglavlja pobija, premda ipak i sam tvrdi da je bog jedan i vječan. Ali <on to> pobija, jer tumači kao da je to rečeno o nekom tijelu; izražava to na kraju pobijanja, pripisujući Zenonu: [298] »Sam, naime, kaže da je bog tijelo ili ova sveukupnost ili nešto drugo što sam kaže«. Zenon to doista ne kaže izravno, nego Aristotel pretpostavlja da to slijedi iz toga što ima oblik kugle; kaže naime: »Budući da je netjelesan, kako će imati oblik kugle?« Čudno je zašto nije odlučio zdrobiti i orfičko jaje iz kojeg su izašli bogovi. Sam Aristotel poznao je dvostruku spoznaju razuma: izravnu i okrenutu k sebi, jednu – kad razum razabire drugo, drugu – kad <razum razabire> sebe sama; nju su egipatski i hebrejski mudraci uspoređivali s kuglom, govoreći da se ovaj sferični svijet nalazi u intelektualnom sferičnom <svijetu>, kotač u sredini kotača.«³⁶ I Parmenid, kojeg navodi Aristotel, rekao je o samom bogu: »sa svih strana sličan masi zaokružene kugle.« Rekao je da je sličan masi, a ne da jest masa. A ta se sličnost sastoji u tome što božje mišljenje počinjući od sebe u sebi završava, ne <mnogo> drugačije nego što je sam Aristotel poučavao da kretanje nebeske sfere završava u onome odakle se počelo kretati, da je isti i početak i kraj i zato ga prikazuje vječnim.

Ni iz kakve nužde uveo je Aristotel, budući da je Zenon rekao da bog ima oblik kugle, da je on zato i tijelo. Srušilo se, dakle, cijelo to pobijanje i stoga je propalo što god je upravio protiv kretanja, mirovanja, konačnosti, beskonačnosti, protiv tjelesnog oblika kugle, kao i ono što je raspravljao protiv nastajanja ili iz sličnog ili iz nesličnog ili onog što je nastalo iz bića ili iz ne-bića. A to da bog vidi, sluša i da ima ostala osjetila nije ništa drugo nego metaforički izraženo božje spoznavanje koje se ništa ne ra-

³⁶ Usp. Ez 1,16: rota in medio rotarum.